

ριε'.

'Εκ δὲ τούτου εἰκάσειεν ἃν τις εὐλόγως ὅτι πρὸ τοῦ
Ἐμπεδοκλέους ἦσαν ἄλλοι μὲν τὰ πρῶτα τῶν ὄντων
στοιχεῖα δύο τιθέντες, ἄλλοι δὲ τρία. Φανερὸν δὲ ὅτι
ταῦτα τὰ στοιχεῖα πρώην ήδη ἐν τοῖς φυσικοῖς συστή-
μασι μάλιστα τῶν Ἰώνων παραδεδεγμένα ἦν, εἰ καὶ τὸ
ἐν οὐστέρῳ χρόνῳ κατισχύσαν δνομα, στοιχεῖα, πρῶτος
διπλάτων εἰςήγαγεν. Ἔοικε δὲ καὶ Φιλόλαος ὅμοίως
πως τοῖς στοιχείοις κεχρησθαι, οὕτωςὶ λέγων. «Καὶ τὰ
ἐν τῷ σφαιρᾷ σώματα (εἴη δ' ἃν ταῦτα τὰ στοιχεῖα)
πέντε ἔντι.» καὶ γάρ πού φησι· «τὸ ἐν τῷ σφαιρᾷ πῦρ,
ῦδωρ καὶ γῆ καὶ ἀὴρ καὶ ἀ τὰς σφαιρας ὀλκὰς πέμπτον·»
ὅλκὰς δ' οὐδὲν ἄλλο ἔστιν ἢ ὁ τὰ πάντα νεώς δίκην
ἔμπεριέχων αἰθήρ.

'Αλλ' ἐνδίκως ἃν τις τὴν περὶ τὰ στοιχεῖα θεωρίαν
εἰς τοὺς Ἰωνας Φυσιολόγους ἀνάγοι, ὃν περ ὁ ἀριθμὸς,
ὧς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, κατὰ σμικρὸν ηὔξηθη. Ἐ-
νιοι μὲν γάρ τρία αὗτὰ ἐτίθεσαν, ἕνιοι δὲ δύο καὶ ἄλλοι
ἐν μόνον· ὥσπου Ἀναξιμένην ἴσμεν ἀέρα ἀρχὴν εἶναι
τῶν ὄντων ἀπάντων φάμενον κακ τούτου τὰ λοιπὰ
πάντα μανώσει τὴν πυκνώσει γίγνεσθαι. Θαλῆς δ' ὡςαύ-
τως ἐν εἶπε τὸ ῦδωρ· «ἐξ ῦδατος γάρ φησι πάντα εἶναι
καὶ εἰς ῦδωρ πάντα ἀναλύεσθαι.» Ἀμφότεροι μέντοι
Θαλῆς τε καὶ Ἀναξιμένης τῶν οὐστέρων φυσιολόγων
διαστέλλονται, καθ' ὅσον περ τῷ πρωτογενεῖ ἔχειν τῶν
ὄντων στοιχείω κίνησίν τινα καὶ θείαν δύναμιν ἐνεῖναι
ἔφασαν. Ἐμπεδοκλῆς γάρ τὰς κινητικὰς τῶν ὄντων
κίτιας, φιλίαν τε καὶ νεῖκος τῶν τεσσάρων ῥιζωμάτων
πάμπαν ἔχώρισε καὶ οὕτως ἐναντιότητα τοῦ ἐνύλου πρὸς
τὸ ἀϋλον ἔθετο.

'Εγτεῦθεν ἄρα δῆλον ὅτι τὰ τῶν παλαιτάτων φυσιο-

ρις'.

λόγων δόγματα περὶ τῶν τοιούτων παραπλήσιά πως
ὑπάρχει τοῖς ποιητικοῖς καὶ μυθολογικοῖς τῶν τε Ὁρφι-
κῶν καὶ τοῦ Ησιόδου, καθ' οὓς γε ἡ τοῦ κόσμου ὁγ-
μιουργία σύμβεν ἄλλο τὴν ἡ θεία τις ἀπόρροια ἡ γένεσις·
αὐτὴ δὲ ἡ φύσις ἐκ δυνάμεων ἀποτελεῖται, ὡν περ ώς
νοῦν ἔχόντων θείων πρωσώπων ἀντελαμβάνοντο· τά τε
ἐν τῇ φύσει γιγνόμενα καὶ ὅρατα τῆς τῶν ἐν αὐτῇ ὑπο-
λανθανόντων θεῶν ἐνεργείας ἐκφάνσεις εἶναι ἔλεγον.

Φανερὸν δὲ ὅτι αὕτη ἡ θεολογικὴ τοῦ κόσμου ἀντί-
ληψις καὶ δήλωσις προγενεστέρα τῆς τε φυσιολογικῆς
καὶ τῆς ώς ἀληθῶς φιλοσοφικῆς θεωρίας τὴν, εἰ καὶ
φανερὸν ἐπίσης ὑπάρχει, ὅτι ἔχειναι ταῖς μυθικαῖς κο-
σμογονίαις φυσιολογική τις καὶ μᾶλλον ἡ τῆσσον ἐπιλε-
λογισμένη θεωρία οἷον έάσις ὑπέκειτο καὶ ώς ἐπος εἰπεῖν
συνεβάδιζεν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς ἐμβριθεῖς ἐρεύνας Λο-
βεκκίου τε καὶ Βραγδισίου καὶ ἄλλων ἀεὶ ἐργῶδες, ἐστιν
ἐν ταῖς Ὁρφικαῖς παραδόσεσι τὰ παλαιὰ τῶν μακρῷ
πλεοναζόντων νέων ἀντιδιαστέλλειν.

Τῆς μὲν οὖν τῶν Ὁρφικῶν κοσμογονίας, τὴν περ ὁ
Δαμάσκιος, ἐκ τοῦ Ὁρφικοῦ ποιήματος Θεογονίας ἡ
Θεολογίας παραλαβὼν ώς συνήθη οὖσαν (α) τῶν λοιπῶν
προτάσσει, Χρόνος ὁ ἀγήρως ώς τὸ πρῶτον ἡγεῖται·
ἐκ δὲ δὴ τοῦ χρόνου τὸ χάος ἡ τὸν Αἰθέρα καὶ τὸ πε-
λώριον χάσμα γεγονέναι (β). Τὸ δ' αὖ χάος ἡ ὁ Αἰθήρ

(α) Ἔπιθε Λοβεκκίου «Ἀγλαβρημον», σ. 472 κ.φ.ξ. — καὶ
Βρανδισίου Ἰστορ. τῆς Ἑλληνο-ρωμ. Φιλοσ. Τ. Α. σ. 59 κ.φ.ξ.

(β) Τὸ δὲ πελώριον χάσμα περιγράφει ἡ ἐξῆς στίχος. «οὐδέ
τι πεῖρας ἔην, οὐδὲ πυθμὴν, οὐδέ τις ἔδρη.» ἔτι δὲ λέγεται
«ἀζηγητός σκότος» καὶ σκοτόεσσα ὄμιγλη.» Ἔπιθε Βραγδ. καὶ
Λοβ. ἐν. ἀν.

διά τινὸς αὐτῷ ἐνούσης δυνάμεως περιδινούμενον ὡς
ἐδν ἐμορφώθη ἀργύφεον, ἔπειτα δὲ ἔτευξε μέγας Χρό-
νος αἰθέρι θίσιον ὅτι 'Ωεὸν ἀργύφεον.'» ἐκ δὲ τοῦ ὡοῦ καὶ τοῦ
ἀργῆτος χιτῶνος αὐτοῦ ἢ τῆς νεφέλης ἐκθρώσκει ὡς
πρωτόγονος υἱὸς ὁ Φαέθων, δὲ Φάνης καὶ Μῆτις καὶ
'Ηρικαπαῖος καὶ Ἐρως ἀνδρὸς κέκληται (α). ὁ δὲ Φά-
νης τὰ ἔτι ἀωρα σπέρματα θεῶν τε καὶ τῶν ἀλλων ὄν-
των ἐν ἑαυτῷ κυοφορῶν, ἐγέννησεν δύστερον τὴν Νύκτα
καὶ τὸν Κόσμον, ἐν δὲ τούτῳ τῷ κόσμῳ πρῶτον μὲν τὸν
Ἡλιον, Διόνυσον καὶ αὖθις Φάνητα, ἔτι δὲ Εύβουλη καὶ
Ἄνταύγην καλούμενον. δύστερον δὲ τὴν Σελήνην (β). ἢ
ὅς καθόλου εἰπεῖν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἀλλ' ἡ
τῶν ὄνομάτων πολλαπλότητος, ὃν ἔνια ἀλλοκότως ἔχει,
οἷόν περ τὸ **'Ηρικαπαῖος**, ἵκανῶς δύτεμφαίνει δτι οὐκέτι
ἢ κατ' ἀρχὴν καὶ ἀπλῇ κοσμογονίᾳ ἥμεν παραδέδοται,
& λλὰ μεταγενεστέρα τις καὶ κατὰ μέρος ἐξ διθνείων

(α) ἀκμαίου σχισθέντος ὑπὲκ πολυχανδέος ὡοῦ
(προέρχεται)

πρωτόγονος Φαέθων περιμήκεος αἰθέρος υἱὸς (ἢ περι-
καλλέος αἰθέρος υἱὸς) ἀνδρὸς Ἐρως. (Ἐπιθε λοβ. Ἀγλ. σ. 479
κ. φ. ζ.).

τὸν δὴ καλέουσι Φάνητα

(ἀθάνατος) δτι πρῶτος ἐν αἰθέρῃ φαντός ἔγεντο
Μῆτιν σπέρμα φέροντα θεῶν κλυτὸν, δν τε Φάνητα
πρωτόγονον μάκρες κάλεον κατὰ μακρὸν Ὄλυμπον.— Μῆ-
τις δὲ Φάνης καὶ Ἡρικαπαῖος (ἢ Ἡρικαπαῖος) ἐρμηνέύονται διὰ
τοῦ βουλὴν φεις καὶ ζωόδοτέρο.

(β) Μήσατο δὲ ἄλλην γαῖαν ἀπείριτον, ἥν τε Σελήνην
ἀθάνατος κλήζουσιν, ἐπιχθόνιος δέ τε Μήνην,
ἢ πόλλα' οὔρε' ἔχει, πόλλα' ἀστεα, πολλὰ μέλαθρα.

ριν'.

δογμάτων συντεθειμένη. Τήν τε ἀφῆρημένην τοῦ χρόνου
ἔννοιαν, ώς τῆς δημιουργίας ἡγουμένην καὶ τοῦ χάους
ποτέραν οὖσαν, ἥτοι τὸ πάσης ὑποστάσεως κενὸν καὶ
αὐτὸς καθ' αὐτὸς ἄγονον πρὸ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως καὶ
τοῦ ζωοφόρου καὶ ἀρχεγόνου σπέρματος τῇ διανοίᾳ πα-
ρίστασθαι, οὐδὲ ὅπωςτιοῦν ἔχοις τις ἀν πρὸς ποιητικήν
τινα καὶ ἀμεσον θεωρίαν περὶ τοῦ κόσμου ἀντιπαραθέ-
σθαι, ἀλλὰ φανερὸν ὅτι χρόνῳ μεταγενεστέρῳ καὶ δια-
νοίᾳ ἥδη περιεσκεμμένῃ τά γε τοιαῦτα προσήκει.

Εὐλόγως οὖν ἀν τις τὴν παρ' Ἡσιόδῳ θεογο-
νίαν, τὸν μὲν Χρόνον σιγῇ παρερχομένην, αὐτὸς δὲ τὸ
Χάος ἀρχὴν εἶναι τῶν ὄντων ἀπάντων τιθεμένην, προ-
τέραν τῆς τῶν Ὀρφικῶν γεγονέναι ὑπολάβοι. Ἄλλ' οὐχ
ἥσσον καὶ αὗτη, ἐν τῇ περ αὐτὰ δὴ τὰ πρωτογενῆ ὄντα
Χάος, Γαῖα, Τάρταρα καὶ Ἐρωτούς οὐ πάνυ τι κατὰ φύσιν
ἀλλήλοις ἐπόμενα φαίνεται (ἀμήχανον γὰρ ἀν ταῦτα ώς
τέσσαρα κοσμικὰ στοιχεῖα ὑπολαμβάνειν, ὃν γ' ἀν ἔκα-
στον τὴν αὐτὴν που καὶ τοῖς λοιποῖς δύναμιν ἔχοι), ώς
αύτως ἐπιμαρτυρεῖ ὅτι καὶ ὁ Ἡσιόδος οὐχ ὁ πρῶτος τὸν
μῆθον τοῦτον ποιήσας ἐγένετο, ἀλλὰ τὰ ἀπλῶς παρα-
δεδομένα καὶ ἀτελῶς νενοημένα πάλιν αὕθις ἡμῖν παρα-
δέδωκε. Γαῖα γὰρ καὶ Τάρταρα τῇ ὥσπερ ὕστερον ὅμοι
λαμβάνεται, Τάρταρα Γαίης, ἡ σκοτεινὴ Γῆ, μεταξὺ
Χάους τε καὶ Ἐρωτούς παρ' Ἡσιόδῳ οὖσα, ἀντιστοιχεῖ
τῷ ωῷ τῷ παρὰ τοῖς Ὀρφικοῖς, ἐξ οὗ γε ὁ φαεινὸς
Ἐρωτούς ἐκθρώσκει. Ἡ δὲ τούτοις εὑθὺς ἐπακολουθοῦσα
γενεαλογία, καθ' ᾧ γε ἐκ τοῦ Χάους τὸ Ἐρεβος γεν-
νᾶται καὶ ἡ Νὺξ (ἥγουν πάλιν αὕθις ἡ σκοτεινὴ Γῆ)
καὶ ἐκ τῆς νυκτὸς ὁ Αἰθήρ καὶ ἡ Ἡμέρα (ἡ φαεινὴ ἡ-

μέρα), οὐδὲν ἄλλο ἔοικεν εἶναι τὴν αὐτὴν ἀντίληψις ἄλλως ἐκπεφασμένη.

Ομηρος τέλος ἄδει τῇ μὲν Ὀκεανὸν θεῶν γένεσιν (α) καὶ πάντων τῶν ὄντων, « ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυχται (6). » Εστι δὲ κατὰ τὸν Ποιητὴν ὁ Ὀκεανὸς οὐχ ὁ σπερ ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ θεογονίᾳ τοῦ Ησιόδου παῖς Οὐρανοῦ τε καὶ Γῆς, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ τοῦ χάους ἐκλαμβάνεται, καθ' ᾧ περ ἀντίληψιν καὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν ζωτικὴν τῶν ὄντων ἀπάντων τὸῦ ὄδωρ εἶναι ἔφη· κατὰ τοσοῦτόν γε μὴν "Ομηρος ἐκείνου διαφέρει, καθ' ὃσον περ τοῦ παντὸς ἄδει ταῖς ἔνδον τοῦ χάους ἀχωρίστοις οὐσίαις δύναμίν τινα φυσιολογικὴν ἀποδιδόναι. Ὀκεανὸς γάρ ἐστι παρ' αὐτῷ τὸ κύκλῳ τὴν γῆν περιόρεον πρωτόγονον καὶ ἀπειρον ὄδωρ,

Ἐξ οὗ περ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα
καὶ πᾶσαι κρῆναι καὶ φρεάται μακρὰ νάουσιν·

Ὦςαύτως δὲ καὶ ἐν τούτῳ ἀπήγησίς τις ἔοικε καὶ ποιητικὴ μετασκευὴ ἐνεῖναι τῆς κατ' ἀρχὴν ἴδεας, καθ' ᾧ γε τῷ Ὀκεανῷ προσῆκε τὸ γέρας ὡς τῶν θεῶν πρωτόγονον πηγὴν καὶ πάντων ἀμα τῶν δημιουργημάτων νομίζεσθαι.

Προσθετέον δέ τινα καὶ περὶ τῆς τῶν Ἰνδῶν κοσμογονίας (α).

« Κατὰ τὰ γεωγραφικὰ συστήματα τῶν χρόνω πο-

(α) Ἰλ. Ξ, 201, 302.

(β) Ἰλ. Ξ. 246.

(γ) Παρελάβομεν δὲ ταῦτα ἐκ τῆς Ἀσίας τοῦ περιπέτου Γεωγράφου Καρόλου τοῦ Ριττερίου. Τ. Α. § 2, σ. 5.

ρχ'.

λεῖψην καὶ σανσκριτιστὴ γεγραμμένων Βεδῶν (α) καὶ τῶν Πουρανῶν (β), ὡν ἐκάστη ἵνα τοῦ τοιούτου ὀνόματος ἀξία γένοιτο, ωφειλεν εὔθὺς ἐν ἀρχῇ τὰ περὶ κοσμοποιίας (σάργα) διαλαμβάνειν, ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ, ὅπερ Βῆχου θανάτῳ Δαρσα ἥτοι κάτοπτρον τοῦ κόσμου ἐκέλητο, **ἀπεικονίζεται** ἡ ἡπειρος πρὸς ἄνθος λωτοῦ (σανσκριτιστὴ **Πάδμα** καλουμένου), ὅπερ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ **Ωκεανοῦ** ἐπιπολάζει. Ἀμφότεραι δὲ ἡ τε ὑγρὰ καὶ στερεὰ μορφὴ, ὡς ἀρχαὶ τοῦ διαμορφοῦντος καὶ διαμεμορφωμένου, ἥτοι τοῦ γεννῶντος καὶ γεγενημένου ἀποτελοῦστι πάλιν ὅλον τι εὗ ἀπηρτισμένον. Βιένοντες ἡγουν ὁ διήκων, ὁ δημιουργῶν καὶ διασώζων θεὸς κατὰ τὴν ἡπιωτέραν τῶν Ἰνδῶν θεωρίαν (ἡ γε ὁ δῶρος καὶ ἀέρα ὡς τὰς πρώτας καὶ κυρίας δυνάμεις ἐξέλαβε καὶ πολλάκις μετὰ τῆς θαλπνῆς καὶ ζωογόνου ἀρχῆς τοῦ ἥλιου τῇ ἰδέᾳ τοῦ Κρίσνα εἰς ταύτον συνηπτεν) ὡς ἀναπαυόμενος ἡ ἐνεργῶν νομίζεται.

Οὗτος δὴ δὲ Βιένοντες, ὡς σύμβολον τοῦ ἐν τόπῳ ὄρατοῦ, καθεύδει ἐπὶ τοῦ πυθμένος τοῦ **Ωκεανοῦ** ἡ ἐπὶ τοῦ ὄφεως τῆς ἀιδιότητος, πάντοθεν ὑπὸ τῶν κυμάτων κατακλυζόμενος. ἐκ δὲ τοῦ ὄμφαλοῦ αὐτοῦ, ὡς συμβόλου τῆς γενέσεως, ἐκβλαστάνει ὁ τοῦ λωτοῦ καυλός, οὗ ἡ μὲν κάλυξ τὴν πρὸ τῆς δημιουργίας κατάστασιν δηλοῖ, τὸ δὲ ἀναπεπταμένον ἄνθος, ὡς τὸ ὄρατὸν καὶ γεγενημένον, γῇ τε καὶ γένος τὸ ἀνθρώπειον, ἐπὶ τῶν ὑδάτων

(α) Βραχμανα καλοῦνται ἐν αὐταῖς καὶ αἱ κοσμογονικαὶ θεωρίαι.

(β) Ἐν ταῖς Πουρανίκαις ἕρμηνεύονται τὰ δάγκματα τῶν Βεδῶν. πρᾶλ, Λάζαρενος Ἰνδικῆς ἀρχαιολογίας Τ. Α. ι. 479 κ.φ.ξ.

ρχα'.

αιωρεῖται. Κέκληται δὲ καὶ τὸ ἄνθος τοῦτο ἡ γῆ
Βραχμᾶ (παρὰ τὸ Βραχμαν, (γένους ἀρσ.) ὅπερ τὸν
τοῦ κόσμου δημιουργὸν σημαίνει), ἡτοι τὸ ὑπάρχον ἡ
γεγενημένον (α.). Διὸ καὶ ἀντ' ἄνθους λωτοῦ προκύπτει
πολλάκις ἐκ τοῦ καυλοῦ τὸ εἶδος τοῦ τὸν κόσμον δη-
μιουργοῦντος ἡτοι αὐτὸς ὁ Βραχμαν, ὃςπερ ὁ αὐτὸς
ὢν τῷ ἀναπεπταμένῳ ἔχεινῳ ἄνθει, τὴν ἱεροπρεπῆ ἴδεαν
ταύτης τῆς περὶ γῆς καὶ κόσμου θεωρίας ἐπιμαρτυρεῖ.

'Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τούτου τοῦ συμβολικοῦ ἄνθους τοῦ
λωτοῦ, πάδμα ἡτοι γηίνου κόσμου καλουμένου, ἀνίσχει
τὸ ἐμβρυόχαρπον, καὶ ἡ γονοφόρος στεφάνη Μεροὺ κα-
λουμένη, ώς τὸ τῆς γῆς ἀπάσης ὕψιστον πέδον· κύκλῳ
δ' αὐτοῦ ὑποτέλλεται τὰ γεννητικὰ ὄργανα· τὰ δὲ νή-
ματα (γήρεια) καὶ οἱ νεκταροῦχοι ἀδένες ἀνάλογοῦσι πρὸς
τὰς πάντοθεν ἀναπυργουμένας κορυφὰς τῶν ὕψηλῶν
ἀρέων, ἀφ' ὧν οἱ μέγιστοι τῆς γῆς ποταμοὶ καταλεί-
βονται. τὰ δὲ τέσσαρα ἀναπεπταμένα καὶ μέγιστα πέ-
ταλα τῆς ἀνθεμίνης κάλυκος τὰ τέσσαρα κύρια μέρη
τῆς γῆς παρίστησιν, ἀνάλογα πρὸς τὰ τέσσαρα τοῦ ὄρι-
ζοντος μέρη φαινόμενα· εἰσὶ δὲ αἱ λεγόμεναι Δεῖπα ἡ-
ταὶ χερσόνησοι, οἱ κατὰ τὸ ἥμισυ ἡ καὶ κατὰ τὸ πλεῖ-
στον ὑπὸ τῆς θαλάσσης περικλυζόμενοι τόποι (καὶ γὰρ
Δεῖπα παρ' Ἰνδοῖς κέκληται, ὁ τι παρ' Ἀραφὶ Γέζερα).
Ἔρδε δὲ μεσημβρίαν ὄνομα τῷ φύλλῳ Γαμβοὺ—Δεῖ-
πα, ὅπερ δηλοῖ τὴν Ἰνδικήν. ταύτης δ' ἀντικρὺ κεῖνται
εἱ βόρειοι Κουροὺ (βόρειοι τόποι κατὰ τὴν Σιβερίαν).

(α) Κατὰ τούναντίον πρὸς τὸ ἀδημιούργητον Βράχμα ἡ
παραβράχμα, τὸ κατ' ἀρχὴν μέγα δηλοῦν ἀλλ' οὐδέποτε ὡς
τὸ ἀτίδιον ὅν εἰς τοὺς μύθους εἰςαγόμενον.

ρχή'.

πρὸς δ' ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς Βῆχαδρᾶσθα καὶ Κετουμάλα, ὀνόματα τὸ μὲν τὴν Σινικὴν Ταταρίαν δηλοῦν, τὸ δὲ τὴν σμικρὰν Ἀσίαν (α).

— « Τὸ ἄνθος τοῦ λωτοῦ ἐν ταύτῃ τῇ θεογεωγονίᾳ, ὡς σύμβολον γενικῆς τῶν ὄντων παραγωγῆς ἐν ἀδρογύνῳ, Ἐρμαφροδίτῳ εἶδει, σημαίνει τὴν Γῆν ὡς μητέρα γεννέτειραν Υονὶ, Ἀργήσῃ τῇ Ἀργα, τὴν ἀγαυὴν, ἀξιοσέβαστον, ὁ δὲ Μεροὺ ὡς ἡ γονοφόρος στεφάνη, ὁ Λίνγαμ-Φαλλὸς τὸ πανταχοῦ τιμώμενον σύμβολον τῆς γονίμου φυσικῆς δυνάμεως. "Οταν δὲ πᾶσα ἡ θάλασσα Υονὶ, γεννέτειρα γίγνηται, ἡ γῆ ἐστιν ὁ Φαλλός· ἐπὶ τρικυμιῶν δὲ καὶ θαλασσίων πλημμυρῶν λαμβάνει ἡ λωτὸς κατὰ τὰ διδακτικὰ ἔπη τὸ σχῆμα λέμβου ἰστοφόρου ἵνα σώσῃ τὸ ἀνθρώπειον γένος τοῦ καταποντισμοῦ. ἀμφότερα δὲ τὰ εἰδῶ τῆς τε γεννετείρας καὶ σωτείρας γῆς πλεισταχῶς ἐν τοῖς Ἰνδικοῖς ναοῖς τιμῶνται». — 'Ἐκ δὲ δὴ τούτων ἐναργῶς συνάγεται ὅτι ἡ οἰερὰ τῶν Ἰνδῶν γεωγονία τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον ἦτοι τὸ ὕδωρ ἀρχὴν εἶναι τῶν ὄντων ἀπάντων τίθησιν.

Προσθετέον δὲ τούτοις καὶ τάδε, χρόνῳ πρεσβύτερα ὄντα· ὕψιστος πάντων τῶν ἐν τοῖς Βέδαις ὑμνουμένων θεῶν ἦν ὁ Ἰνδρα, ὁ τεῦ αἰγλήντος οὐρανοῦ θεὸς, τοῦ γλαυκοῦ ἀέρος (ἐξ οὗ γε καὶ τὸ εἰωθός ὄνομα παρέλαβε) καὶ τῶν καταιγίδων. Πρώτιστος δὲ πάντων ἀθανάτων ἐγένετο, οἵτις κράτος τε ὥπασε καὶ ἴσχύν. Οὗτος τὴν μὲν σαλευομένην γῆν ἔμπεδον ἐποίησε καὶ τὰ σειόμενα ὅρη ἀμφήρεισε· τῇ τε εὔρεία τοῦ ἀέρος σφαίρᾳ μέτρον

(α) Ἐκ τοῦ ἔκτου βιβλίου τῆς Μαχδεζέρατα τοῦ Βῆζιδμα ΚΖανδα καλούμενου.

ρχγ'.

προσένειμε καὶ τὸν οὐρανὸν ὑπεστήριξε. "Ετι δὲ ὁ Βαρύνα, δις ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ μυθολογίᾳ ὁ Θεὸς τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ὑδάτων ἐγένετο, ἐν τοῖς Βεδεκοῖς θεοῖς ἐστιν ὁ Θεὸς τῆς ἐξωτάτης καὶ τὸν ἀέρα πάντα περικλειούσης ἀψίδος τῆς οὐρανίας, ἐξ οὗ γε καὶ τὴν προσηγορίαν εἶληφεν, ὁ περιλαμβάνων. Οὗτος δὴ **ὁ Βαρύνα** ἐποίησε τῷ Ἡλίῳ τὰς τρίθους καὶ τὰ θαλασσοειδῆ τῶν ποταμῶν νάματα προτίκε. Καὶ μετὰ τὰς ἡμέρας τὰς μακρὰς ἐποίησε νύκτας· μεταξὺ δὲ ἔχεινων τῶν ἀπεράντων οὐρανῶν (α) ἐπαναπαύονται αἱ δυνάμεις αὐτοῦ (β). [Λάσσενος Ἰνδικῆς ἀρχαιολογίας Τ. Α. σ. 756 κ. φ. ξ.]. Ταῦτα δὲ πάντα δηλοῦ μοι ἵχανῶς ὅτι πρώτην ὑπόστασιν τῶν πάντων οἱ Ἀριοι ῥευστήν τινα εἶναι ἐτίθεσαν. Τοῦτο δὲ φανερόν που γένοιτ' ἄν καὶ ἐκ τῆς ἐν μστέρῳ χρόνῳ ὑπὸ τῶν θεολογούντων ποιηθείσης κοσμογονίας.

"Οτε γὰρ οἱ Ἰνδοὶ τοῦ φυσικοῦ βίου τρόπον τινὰ ἀποτέρω γενόμενοι, τῶν παλαιτάτων φυσικῶν θεῶν ἕρξαντο δλιγωρεῖν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν ἕκιστα συνασθάνεσθαι, ὡς ἐν πόλεσιν ἦδη μᾶλλον καὶ μᾶλλον συγχλειόμενοι, οἵ περ τὰ θεῖα πράγματα ὄντες τὸ πρὸς τοὺς θεοὺς σέβας ἐκ παντὸς τρόπου προθυμούμενοι διασῶσαι, τοὺς πρώην μύθους, ἀσαφεῖς νῦν δὴ τοῖς

(α) Ἀπέρχοντο: δὲ Οὐρανοί εἰσι κατὰ τοὺς ἔρμηνευτὰς δὲ Οὐρανὸς καὶ ἡ Γῆ.

(β) Αὕτη δὲ ἡ δόξα περὶ τοῦ Βαρύνα ἐπικυροῦται ἔτι μᾶλλον καὶ διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὄνοματος Οὐράνος, ὅπερ τὴν αὐτήν που ἀρχὴν καὶ ἔννοιαν τῷ Βαρύνᾳ ἔχον, Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ σημαίνει καὶ παῖδα τοῦ Ἐρέθους καὶ τῆς Γῆς.

ρχδ'.

πολλοῖς καταστάντας, ἐπὶ τὸ συστηματικώτερον μεταβαλόντες, θεολογίαν τινὰ ἀπετέλεσαν, διανοητικὸν κύρος τοῖς πάλαι φυσικοῖς θεοῖς περιέψαντες.

”**Ηρξατο** δὲ ἡ πάλαι τῶν Ἰνδῶν θεολογία ἀρχὴν τιν'
ἐσχάτην ἀορίστως ἀναζητεῖν, ωςπερ εἰς τῶν νεωτάτων
ὕμνων τοῦ Πιγβέδα μαρτυρεῖ· ὃδε γάρ πώς φησιν·
« **ΤΟΤΕ** οὔτε οὐκ ”Οὐ γάρ, οὔτε ”Οὐ. οὐδεὶς κόσμος,
οὐδεὶς ἀὴρ, οὐδέ τι τούτου πέραν γάρ οὐδὲν οὐδαμοῦ ἐν
οὐδενὸς εὑδαιμονίᾳ οὔτε περιλαμβάνον οὔτε περιειλημ-
μένον. Οὐ θάνατος γάρ, οὐδὲ ἀθανασία τότε, οὔτε γῆμέ-
ρας καὶ νυκτὸς διάκρισις. ἀλλὰ τὸ **ΤΑΔ** = **ΤΟ** ἔπνει
καὶ οὐκ ἀνέπνει, μόνον ὅν μετὰ τῆς Σβαδᾶ τῆς Αὔθυπο-
στάσεως τῆς ἐν αὐτῷ οὔσης. Ἐκτὸς δ' αὐτοῦ οὐδὲν ὕστε-
ρον γάρ. **ΣΚΟΤΟΣ** δ' γάρ, καὶ τὸ Σύμπαν τόδε ἐν σκότῳ κε-
καλυμμένον, γδΩΡ τε ἀδιαχώριστον γάρ (α).”**Αλλ' ἡ** ἐν τῷ
καλύμματι ἀμφειλιγμένη μάζα τῇ τῆς θεωρίας δυνάμει
εἰς τὰ ἔξω προήλθεν. (“Ἐρως Κάμα) τὸ πρῶτον ἐν τῷ
Νῷ αὐτοῦ ἀνεφύη καὶ τοῦτ' γάρ τὸ ἀρχέγονον σπέρμα καὶ
δημιουργὸν, ὅπερ οἱ σοφοὶ εἰς ἑαυτοὺς συνηθροισμένοις
ἐν τῇ ἑαυτῶν καρδίᾳ ἀναγνωρίζουσι καὶ διακρίνουσι ἐν
τῷ οὐκ ”Οντιώτερον δεσμὸν τοῦ ”Οντος. » (6)

Κατὰ τοῦτον τὸν λόγον τὸ ὑψιστον Θεῖον οὐδὲν ἀλ-
λο ἐστὶν γάρ ἀορίστον τι καθόλου, ἐν τῷ δέ γάρ αὐθυπόστασις

(α) Ο Κολεμβρώκιος παραβάλλει ταῦτα πρὸς τὸ ἐν Ήσιόδου Θεογονίᾳ (τ. ρχγ'.) « ἐκ Χάεος δ' Ἱερεβός τε, μέλαινά τε Νύξ ἐγένοντο. » Ἀλλὰ καὶ δ' Ἱερος κατὰ τὸν Ήσιόδον εἰς τῶν πρεσβυτάτων Θεῶν ὑπάρχει.

(β) Τευτὶ τὸ χωρίον εὑρηται παρὰ Κοιππενίῳ τε καὶ ὄλλοις κατά τι παρηλλαγμένοι.

ρηε'.

έμπειρείληπται, ἐν αὐτῷ δὲ φύεται διὰ τῆς θεωρίας ὁ πόθος, ὁ ἔρως ὁ ὅμημιουργικὸς, ὡς τι σύπω Ὁν, ἐν ᾧ γε τὸ Ὁν ἔτι πεπεδημένον ὑπάρχει. Ταῦτόσημος δ' ἔννοια ἔμπειρέχεται ἐν τῇ συλλαβῇ ΩΜ. Ἡ δὲ ἀγιάτης τούτου τοῦ φθέγματος Ὁμ εἴς αὐτῆς τῆς Σανσκριτικῆς γλώσσης οὐκέτι γνωρίμη ὑπάρχει, ἀλλ' ἐκ τῶν πάλαι Περσικῶν γλωσσῶν παραλαμβάνεται, ἐν αἷς Α βα, ἐχεῖνο σημαίνει· ἐκ γὰρ τοῦ Α βα μ κατὰ συναίρεσιν τὸ Ὁμ ἐγένετο. — (Λάσσενος Ἰνδ. ἀρχ. Τ. Α. σ. 774 — 775.) —

Ἄντὶ δὲ τούτου τοῦ ἀόριστον καὶ καθολικωτάτην ἔννοιαν ἔχοντος Ὁμ ἐλήφθη ὕστερον τὸ ὄριστικώτερον ὄνομα Βραhma, ἀλλ' οὐκ ἐν αὐτοῖς τοῖς ὕμνοις ἀπαντᾶται, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον ἐν τοῖς Οὐπανισ्दαδ, ἐν οἷς ἐρμηνεύεται ὡς τὸ ἐξ οὗ γε πάντα τὰ ὄντα γίγνεται, δι' οὗ γενόμενα, ζῆ καὶ εἰς ὅπερ τείνει καὶ αὖθις εἰςδύεται, ἔτι δὲ ὡς ἡ γνῶσις καὶ ἡ μακαριότης. Ἐν ἀλλῷ δὲ τόπῳ λέγεται ὅτι τὸ Βραhma ἔχει δύο φάσεις, μεμορφωμένον καὶ ἀμόρφωτον, θνητόν τε καὶ ἀθάνατον, ἀτρέμας ἔχον καὶ κινούμενον, Ὁν τε καὶ ΕΚΕΙΝΟ. Τοῦτο δὲ ὡς ἐν ὅλης εἶδει Πευστόν τι θῆν.

Τὴν δὲ τῶν Φοινίκων κοσμογονίαν οὔτις εἴ τις ὁ Σαγχουνιάζων ἐκτίθησιν. « Τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν ὑποτίθεται ἀέρα ζοφώδην καὶ πνευματώδην, ἡ πνοὴν ἀέρος ζοφώδους, καὶ χάος θολερὸν ἐρεθίζοντες. Ταῦτα δὲ εἶναι ἀπειρα καὶ διὰ πολὺν αἰώνα μὴ ἔχειν πέρας. Ὅτε δέ, φησιν, ἡράσθη τὸ πνεῦμα τῶν ιδίων ἀρχῶν καὶ ἐγένετο σύγκρασις, ἡ πλοκὴ ἐκείνη ἐκλήθη πόθος· αὕτη δὲ ἀρχὴ κτίσεως ἀπάντων· αὐτὸ δὲ οὐκ ἐγίγνωσκε τὴν αὐτοῦ κτίσιν· καὶ ἐκ τῆς αὕτου συμπλοκῆς τοῦ πνεύματος ἐ-

ρετό.

γένετο Μώτ. τοῦτό τινές φασιν ἐλύν, οἱ δὲ ὑδατώδους μίξεως σῆψιν. Καὶ ἐκ ταύτης ἐγένετο πᾶσα σπορὰ κτίσεως καὶ γένεσις τῶν ὅλων. (Ὕν δέ τινα ζῶα οὐκ ἔχοντα αἰσθήσιν, ἐξ ὧν ἐγένετο ζῶα νοερὰ καὶ ἐκλήθη Ζωφασημὸν (α), τοῦτ' ἔστιν οὐρανοῦ κατόπται) καὶ ἀνε-

(α) Ζωφασημὸν εἴη δ' ἀν τοῦτο ἔβραῖστι λεγόμενον Ζόρε σκυαλί. Ἐνιοις μὲν τοὺς ἀγγέλους τὸ ἔργον τοῦτο δηλοῦν ὑπολαμβάνουσιν, ὡς ζῶα πάστις αἰσθήτεως ἀπηλλαγμένα. Κουμβερλάνδος δὲ νοεῖ ἀστέρας, μάλιστα δὲ τοὺς πλανήτας, οὓς ψυχὴν τε καὶ νοῦν ἔχειν οὐ μόνον τῶν βαριθάρων οἱ θεολόγοι ἐδόξαζον, ἀλλὰ καὶ ἔνιοι τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ μάλιστα οἱ Στωϊκοί. Ἐρδέριος δὲ καὶ Βαγνέριος τὰ ἀδρανοῦντα καὶ οἷοντα καθεύδοντα σπέρματα ἢ τὰς μονάδας τῶν ζωϊκῶν καὶ ἀργανικῶν ὅντων ὑπολαμβάνουσιν. Εἴοικε δὲ τῇ ἔρμηνείᾳ ταύτη κυρός τι περιάπτειν καὶ τὸ ἐφεζῆς « καὶ πρὸς τὸν πάταγον τῶν βροντῶν νοεῖται ζῶα ἐγρηγόρησεν καὶ πρὸς τὸν ἥχον ἐπτύρη καὶ ἐκινήθη ἐν τῇ γῇ καὶ θαλάττῃ ἀρρένεν καὶ θῆλυ. » Κάννιος δὲ τῷ Κουμβερλάνδῳ ὄμοιογῶν τοὺς ἀστέρας νοεῖ ἢ μάλλον τοὺς τῶν ἀστέρων θεοὺς παραπλησίους ὅντας τοῖς ὑπὸ Περσῶν Φέρουερ καλουμένοις. Παραβλητέον μέντοι ταῦτα τὰ Ζωφασημὸν πρὸς τὰ τῷ Βηρωσῷ ἐν Βαβυλωνιακοῖς ἢ Χαλδαϊκοῖς εἰρημένα, ἀπερ πρώτας τινὰς καὶ τρόπον τινὰς ἀτελεῖς ἀποπειρας τῆς φύσεως ὑπεμφαίνει. (Βηρωσοῦ ἀποσπ. σ. 49 τῆς ἐκδ. Ριχτέρου). « Γενέσθαι φησὶ χρόνον, ἐν τῷ τὸ πᾶν σκότος καὶ σδωρ εἶναι, καὶ ἐν τούτοις ζῶα τερατώδη ἴδιοφυεῖς τὰς ἴδεας ἔχοντας ζωογονεῖσθαι· ἀνθρώπους γάρ διπτέρους γεννηθῆναι, ἐνίους δὲ καὶ τετραπτέρους, καὶ διπροσώπους καὶ σῶμα μὲν ἔχοντας ἐν, κεφαλὰς δὲ δύο, ἀνδρείαν τε καὶ γυναικείαν καὶ αἰδοῖά τε διττὰ, ἀρρένεν καὶ θῆλυ, καὶ ἐτέρους ἀνθρώπους τοὺς μὲν αἰγῶν σκέλη καὶ κέρατα ἔχοντας, τοὺς δὲ ἵπποποδας· τοὺς δὲ τὰ ὄπιστα μὲν μέρη ἵππων, τὰ δὲ ἔμπροσθεν ἀνθρώπων, οὓς

πλάσθη ὄμοιώς ωοῦ σχήματι καὶ ἐξέλαμψε Μώτ ἥλιός τε καὶ Σελήνη, ἀστέρες τε καὶ ἀστρα μεγάλα • — « Καὶ

ἐπιποκενταύρους τὴν ἴδεαν εἶναι· ζωογονηθῆναι δὲ καὶ ταύρους ἀνθρώπων κεφαλὰς ἔχοντας καὶ κύνας τετρασωμάτους, οὐρὰς ἵχθυός ἐκ τῶν ὅπισθε μερῶν ἔχοντας, καὶ ἵππους κυνοκεφαλίους καὶ ἀνθρώπους καὶ ἕτερα ζῷα κεφαλὰς μὲν καὶ σώματα ἵππων ἔχοντα, οὐρὰς δὲ ἵχθυῶν καὶ ἄλλα ζῷα παντοδαπῶν θηρίων μορφὴν ἔχοντα . . . » Πρᾶλ. δὲ πρὸς ταῦτα καὶ τὰ τοῦ Ἐμπεδοκλέους·

συζ'. πολλὰ μὲν ἀμφιπρόσωπα καὶ ἀμφίστερν' ἐφύοντο, βουγενῆ ἀνδρόπρωρα, τὰ δὲ ἔμπαλιν ἐξανέτελλον ἀνδροφυῆ θούκρανα. μεμιγμένα τῇ μὲν ἀπ' ἀνδρῶν, τῇ δὲ γυναικοφυῆ. διεροῖς ἡσκημένα γυνοῖς. κ. τ. λ.

Πρᾶλ. δὲ καὶ τὸν μῆθον, δν Ἀριστοφάνης ἐν τῷ συμποσίῳ τοῦ Πλάτωνος ἀφηγεῖται. Ταῦτα πάντα λείψανα παραδόσεων παλαιτάτων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἥμερον δοκεῖ ὅντα, ἄλλως ἀλλαχοῦ διὰ τῆς παρ' ἑκάστοις ἔθνεσιν ἡ λλοιωμένης μυθολογίας ἡ λλοιωμένα. τὸ γάρ δόγμα τὸ περὶ ἀνδρογύνου θεοῦ (παρ' Ἰνδοῖς) ἡ θεῶν καὶ τὸ πρεσβύτατον χρόνῳ καὶ εἰς αἰώνας ἀμνημονεύτους προεξενίδυν τὸ περὶ τῆς κυκλοτεροῦς τῶν ὅντων ἐναλλαγῆς εἰς ἄλληλα καὶ τὸ τούτων ἐξάπαντος ἐχόμενον τὸ περὶ τῆς μετεμψυχώσεως (ἄλλο γάρ πού ἐστιν αὕτη ἡ ἐκ τῆς ἀφελοῦς τῶν δρατῶν ἐπισκέψεως ἐκπαλαι πορισθεῖσα καὶ τῶν ψυχῶν περιέλευσις καὶ ἄλλο ἡ δογματικὴ ἱερατικὴ χρῆσις αὐτῆς, ὡς τίσεως καὶ ἀνταποδόσεως) ἐκ παλαιτάτης κοσμογονίας ἵσως πάντα προηλθεν. ἀξία δὲ λόγου πάντως ἐστὶ καὶ ἡ νεκυολατρεία τῶν ἥμιτρογρίων ἡ ἥμιτραιδεύτων μάλιστα ἐθνῶν.—ὅτι δὲ τὰ πρόσθεν ὡς ἐρμηνείας τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ χωρίου ὅπό τῶν σοφῶν ἐγένεται οὐ πάνυ προειέμεθα, φανέροις ἐσμεν, διὰ μέσου αὐτὸς ἐνθέμενοι, ὡς ἐπειδόμενοι τις ὅν.

ρητό.

τοῦ ἀέρος διαυγάσαντος διὰ πύρωσιν καὶ τῆς θαλάττης καὶ τῆς γῆς ἐγένετο πνεύματα καὶ νέφη καὶ σύρανίων ὑδάτων μέγισται καταφοραὶ καὶ χύσεις. Καὶ ἐπειδὴ διεχρίθη καὶ τοῦ ἴδιου τόπου διεχωρίσθη διὰ τὴν τοῦ ἄλιού πύρωσιν καὶ πάντα συνήντησε πάλιν ἐν ἀέρι τάδε τοιοῖςδε καὶ συνέρραξαν, βρονταί τε ἀπετελέσθησαν καὶ ἀστραπαὶ καὶ πρὸς τὸν πάταγον τῶν βροντῶν προγεγραμμένον νοερὰ ζῶα ἐγρηγόρησεν καὶ πρὸς τὸν ὥχον ἐπτύρη καὶ ἐκινήθη ἐν τε γῇ καὶ θαλάττῃ ἀρρέν καὶ θῆλυ. »

"Ωστε καὶ ταύτη τῇ κοσμογονίᾳ ἡ αὐτὴ θεωρία ὑπόκειται περὶ τῆς ἀργῆς τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἀμωμένης μετηλλαγμένη τε καὶ ἐνιαχοῦ τῆς ἐλληνικῆς μᾶλλον ἀνεπτυγμένη, καθ' ὃσον μάλιστα ὁ χωρισμὸς τοῦ Χάους καὶ τῆς Ιλύος οὐκέτι ώς κατ' ἀρχὴν γενόμενος λέγεται.

Τούναντίον δὲ ἐν τῇ Ἐβραϊκῇ κοσμογονίᾳ τὸ ζοφῷδες ὑγρὸν, παρὰ τοῖς Ο' ἀβυσσοῖς ἀμα καὶ ὕδωρ καλούμενον, ἐφ' οὗ πνεῦμα Θεοῦ ἐπέκειτο, πάλιν ώς τὸ πρωτογενὲς χάος φαίνεται, ἐν τῷ γε ὕστερον τὸ φῶς, τῷ παρ' Ἐλλησι Φάνητι ἀντιστοιχοῦν, δημιουργεῖται καὶ ἀπὸ τοῦ σκότους χωρίζεται. ὕστερον δὲ ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ θάλασσα ἀποχωρίζεται.

Ταύταις οὖν ταῖς παλαιτάταις κοσμογονίαις κοινὸν δόγμα ὑπόκειται τόδε· ὅτι τὸ Σύμπαν τόδε ἔκτιγος κατ' ἀρχὴν ἀορίστου, ἀειδοῦς καὶ ζοφεροῦ χάους γέγονεν, οὗ γε τὴν οὐσίαν παραπλησίαν μὲν τῷ ὕδατι, ώς τῷ κατὰ πυκνότητα μεταξὺ ἀέρος τε καὶ γῆς μεσολαβοῦντι στοιχείῳ, οὐ μέντοι καὶ ταῦτα εἶναι ἡγοῦντο. Ταύτη δὴ τῇ πρωτογενεῖ οὐσίᾳ ἐνδιόφυής τις κίνησις ὑπάρχει, τῇν περ κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡσσον ώς νοερὰν καὶ πρωτόγο-

νοι δύναμιν τῆς κινούμενης ὕλης χωρὶς οὖσαν ὑπελάμβανον. Ἐν δὲ τῇ παλαιᾷ Γραφῇ ὡς ἄμεσος καὶ προσωπικὴ βούλησις τοῦ θείου Δημιουργοῦ ὑμνεῖται. Τοῦτο δὴ τὸ γάδος κυκλοτερῶς κινούμενον, λαμβάνει κατὰ πρῶτον τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν τῆς σφαίρας ἢ τοῦ ζωφόρου ὡς, ὅπερ ὡς πάντοθεν περαινόμενον, ἀπείρῳ τινὶ ἔκτος ἑαυτοῦ χώραν παρέχει· τοῦτο δ' αὖ τὸ ἀπειρόν, ἐν τῷ γε τὸ ὡδὸν κυκλοφορούμενον περιλαμβάνεται, αἰθὴρ ἀραιότατος καὶ πυροειδῆς ἐκέκλητο. Εἴτα δὲ τὸ ζωθαλπὲς ὡδὸν κατὰ σμικρὸν ἐπίτοκον γιγνόμενον, πρῶτον μὲν γεννᾷ τὸ φῶς, Φάνητα λεγόμενον, ἀλλὰ καὶ ὡς Μῆτις καὶ Ἐρωτούμενον· εἴτα δὲ τοῦ Φάνητος ἐπὶ τοῦ τελειουμένου κόσμου ἐπιδρῶντος, πάντες οἱ λοιποὶ θεοί τε καὶ ἀνθρώποι καὶ πάντα τὰ δύτα γίγνονται· τε καὶ εἶδος λαμβάνουσιν.

Τὴν αὐτήν που κοσμογονίαν ἔχοι τις ἀν καὶ ἐπὶ τῶν πάλαι Αἰγυπτιακῶν μνημείων ἐπιδεῖξαι, εἰ μή γε ὁλοσχερῇ, ἀλλὰ γοῦν κατὰ μέρη τινὰ σεσημειωμένην.

Καὶ γάρ ἡ ιερογλυφικὴ γραφὴ τοῦ Νοὺν, ὅπερ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἀντὶ τοῦ ὄντος ὡς ἀπλοῦ στοιχείου ἐκλαμβάνεται, ἐδῆλου κατ' ἀρχὴν τὸ ὄντα φῶντος Χάος καὶ ἀεὶ ἐν ταύτῃ τῇ χρήσει ὑπῆρχεν. Εἰρήται δὲ ἐν τῷ πρόσθεν δῆλον ἡ λέξις Νοὺν ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ Κοπτικῇ φωνῇ διασέσωσται, τῇ Ἑλληνικῇ λέξει· Ἀ Βυσσος ἐν τῇ κοσμογονίᾳ ἀντιστοιχοῦσα.

Ἐκ τούτου δὴ τοῦ Νοὺν ἦτοι τοῦ χάους ἐκθρώσκει ὁ τοῦ Ἡλίου θεὸς Ήρακλούμενος, ὃςπερ πολλαχοῦ σαφῶς λέγεται, φέρ' εἰπεῖν ἐν τῇ περὶ τῶν νεκρῶν βίβλῳ 85, 1. «Ἐγώ εἰμι δὲ Ήρακλούς (Νοὺν) προελθὼν ἢ προφανείς.» οὔτε γάρ γεννᾶται οὔτε γίγνεται,

ρλ'.

ἀλλὰ προφαίνεται καὶ αὐτὸς ἐαυτὸν γεννᾷ. Καὶ ἐν τινες
ἐπιγραφῇ τῆς εἰκοστῆς δυναστείας ἐπὶ τινός τάφου ἐν
Ἀνίβῃ, ἔνθα ως ἡλιαχὸς δίσκος ἐπὶ νεώς ὀχούμενος
γράφεται, καλεῖται «ὁ Ἡλιος—θεὸς ἀμφοτέρων τῶν
σφαιρῶν, ὁ μέγας θεὸς, ὁ ἐς ἀεὶ κύριος τοῦ Οὐρανοῦ,
Θεῖος Νοῦς, αὐτὸς ἐαυτὸν γεννῶν, χεπέρ (= δημιουρ-
γός) ἐν μέσῳ τῆς ἐαυτοῦ νεώς, ὁ τὴν Αἴγυπτον καταυ-
γάζων, ἐκ τοῦ Χάους προφανείς.» Σύνηθες δ' ἐπώνυμον
τῷ Ἡλίῳ ἦν καὶ τὸ χεπέρ τεσεφ, «ὁ αὐτὸς ἐαυτὸν ὅ-
μιουργήσας» ἥτοι ἐκ τοῦ Χάους. Διὸ καὶ πατὴρ τῶν
Θεῶν κέκληται δτὲ μὲν καθ' ἐαυτὸν, δτὲ δὲ μετὰ τοῦ
Ἀμμωνος συνημμένος ως Ἀμοὺν — Πᾶς ἦ καὶ συγνό-
τερον ως Σούτεν Νουτερού, «βασιλεὺς τῶν Θεῶν.»
αὐτὸς γάρ πρῶτος, ἐν τῷ φωτὶ τῆς αὐτεπιγνώσεως, τοῦ
συντετελεσμένου κόσμου ἀνάσσει. Ἡ γάρ ἰδέα τοῦ πα-
τρὸς ως πρώτη τῶν ὄντων ἀρχὴ ἔχοι ἀν ἀναφορὰν καὶ
εἰς αὐτὸ τὸ χάος, ὁ δὴ διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ θείαν καὶ
ζωηφόρον ἴδιότητα ἐπίσης «πατὴρ τῶν Θεῶν» οὐκ ὀ-
λιγάκις προσαγορεύεται, οὐδέποτε μέν τοι «βασιλεὺς
τῶν Θεῶν.»

Ἐοίκασι δὲ οἱ πάλαι Αἰγύπτιοι τὸ ὕδατῶδες Χάος
τῷ πᾶσαν μὲν τὴν Γῆν περικλύζοντι, αὐτὴν δὲ καὶ τὰς
ῥίζας αὐτῆς φέροντι ὕδατι (α) ἀνταλλάξαι, ἐξ οὗ γε ἡ
θάλασσα καὶ οἱ ποταμοί, κατ' ἐξοχὴν δὲ ὁ Νεῖλος ἐκβλύ-
ζουσι. Καὶ γάρ οὕτως ἀν εἶχον τὸν Νεῖλον, ὡςπερ ὁ
“Ομηρος τὸν Ὡκεανὸν «πατέρα τῶν Θεῶν» προσαγο-
ρεύειν. Καὶ μὴν καὶ ἐν τῷ γαψὶ τῷ ἐν Μεδίνετ Χαβού,
ὅς ἐπὶ Ραμψῇ τοῦ Γ' ἐκτίσθη εἰς τῶν πολλῶν Νείλων

(α) Πανομοιότατον τῇ παρ' Ἰνδοῖς γεωγραφίᾳ.

ρλα'.

— Θεῶν αὐτό γε τοῦτο Νοὺν ἀποκαλεῖται ἡτοι Χάος ὑδατῷδες. Ἀλλος δέ τις τὸ εἰωθὸς ὄνομα τοῦ Νείλου φέρων Χαπὶ λέγει πρὸς τὸν βασιλέα «όχετηγοῦμέν σοι τὰ ἱερὰ νάματα τὰ ἔχ τοῦ Νοὺν προεληλυθότα. »

Τέλος δὲ οὐδὲ τὸ περὶ τοῦ ωσῦ δόγμα τοῖς πάλαις Αἰγυπτίοις ξένον ὑπῆρχεν, οὗτινος τὸ σχῆμα τὸ Χάος παρειλήφει πρὶν τὸ τοῦ Ἡλίου φῶς αὐτοῦ ἐξέθορεν. Δηλοῖ δὲ μάλιστα τοῦτο ὅτι πάντων τῶν πρεσβυγενῶν ἐθνῶν αἱ κοσμογονίαι κατ' ἀρχὴν ἀλλήλαις συνηδονῇ ὅτι τὰ τοιαῦτα δόγματα παρὰ τῶν Αἰγυπτίων τὰ ἀλλα ἐθνη παρέλαβε. Δέδεικται γοῦν ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι πάντων τῶν ἀλλων ἐθνῶν πρότερον τὰ τοιαῦτα ἐπρέσβευον.

Καὶ ἐν τῷ περιφήμῳ δὲ γαῶ Ραμψῆ τοῦ δευτέρου ἐν Θήβαις (τοῦτον δὲ Διόδωρος τῷ Ἐκαταίῳ ἐπόμενος ως τάφον τοῦ Ὁσυμανδύου περιγράφει), δις ἐν τῇ δεκάτῃ τετάρτῃ ἔκατονταετηρίδι πρὸ Χριστοῦ ἐκτίσθη, εὗρηται τις προσηγορία τοῦ Θεοῦ Ρᾶ, ωδέ πως ἔχουσα· « δ τοῦ ωσῦ κινητῆς, ἐκ τοῦ Χάους ἐκλάμψας. » Νοεῖται τοίνυν ἐνταῦθα αὐτὸς δὲ Ρᾶ ως ἡ τῷ ωῷ ἐνοῦσα δύναμις τῇσι πινήσεως πρὶν ἢ τὸ φῶς ἐκ τοῦ Χάους ἐξέλαμψε· καὶ ἐν τῇ τῷ νεκρῶν βίβλῳ (17, 59) προσφωνεῖται « Ρᾶ δὲ ἐν τῷ ἐαυτοῦ ωῷ ὥν. »

Οἱ πάλαιτατοι ἄρα παρ' "Ελλησι μῦθοι καὶ αἱ κοσμογονικαὶ παραδόσεις παρ' Ὁμέρῳ, Ἡσιόδῳ, τοῖς Ὁρφικοῖς καὶ τῷ πρεσβυτάτῳ τῷ Ιώνων φυσιολόγων Θάλητι τῷ Μιλησίῳ (περὶ οὖ, ως καὶ πρότερον που ἐλέχθη, σαφῶς παραδέδοται ὅτι συχνόν τε ἐν Αἰγύπτῳ χρόνον διέτριψε καὶ οὐκ ὀλίγας εἰς "Ελληνας μαθήσεις ἐκεῖθεν διέδωκε) τοῖς ἔκπαλαι τῷ Αἰγυπτίῳ δόγμασι καὶ μέχρι

τῶν χρόνων τῶν Ψαμητίχων (α) καὶ ἔτι ὅστερον ἐντελέστατα συνάδουσι. Παρὰ δὲ τοῖς Ἐλλησιν ἡ φυσιολογία ἀπὸ Θάλητος τοῦ Μιλησίου ἀρξαμένη τὴν τετρακτύν τῶν στοιχείων καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς δρώσας δυνάμεις τὰς νοερὰς κατὰ σμικρὸν καὶ συστηματικῶς ἀνέπτυξεν.

Ἐκ τούτων τοίνυν καταφανῆς ἡ τοῦ σοφοῦ Αἰγυπτιόλογου γνώμη γίγνεται· ὅτι ἡ τῶν τεσσάρων στοιχείων ἴδεα οὐκ ἐξ Αἰγύπτου εἰς Ἑλλάδα μετέβη, ὡς περ Ποιθιός τε καὶ Γλαδίσχιος ἐξ ἐτοίμου ἐδόξασαν, ἀλλὰ τούναντίον ἐξ Ἑλλάδος εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ τῶν πρώτων Ητολεμαίων διεδόθη. Τοῖς δὲ δὴ ιεροφάνταις τῶν Αἰγυπτίων, ἵσως αὐτῷ τῷ Μανέθῳ εὐχερέες ἐγένετο ἐπὶ τὸ Αἰγυπτιακώτερον τὰ τοιαῦτα ἐκμυθεῦσαι, καθ' ὃσον περ ἡ ὑπόστασις αὐτῶν ἐν τοῖς παλαιτάτοις τῶν Αἰγυπτίων δόγμασιν ὡς πυρὴν ἐνυπολαγθάνων ὑπῆρχεν.

Ωστε πάλιν πᾶσαι αἱ κοσμογονίαι αἱ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου εἰς ὕδωρ ἢ ὕδατῳ δέες τι Χάος ἀνάγουσαι ἵσως ἐξ Αἰγυπτίων κατὰ τὸν Λέψιον, ως πάντων ἐθνῶν πρεσβυτάτων ὅντων τὸ πρῶτον προηλθον (β), καὶ ἡ περὶ φύσεως τοῦ Θάλητος πραγματεία καὶ πολλαὶ ἀλλαι παρ Ἐλληστ μαθήσεις ἐξ Αἰγύπτου τὸ πρῶτον ὠρμήθησαν. Καὶ γὰρ αὕθις φησὶν ὁ Λέψιος ὅτι ἀπὸ τῆς εἰκόστης ἔκτης Μανεθωνείου δυναστείας ἐπὶ τῶν Ψαμητίχων ἡ ἐπικοινωνία τῶν Ἐλλήνων πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους ἔτι μείζων

(α) Οὗτοι γράφει τὸ ὄνομα ὁ Λέψιος, ἔλλως Ψαμητίχος, η Ψαμητίχος γραφόμενον.

(β) Τοῦτο δ' ἡμεῖς γε οὐ πάνυ τι προϊέμεθα. Καὶ διὸ τοῦτο καὶ τὴν τῶν Ἰνδῶν, ὡς φύλου ἀριακοῦ, κοσμογονίαν παρεθέμεθα. ἀλλὰ καὶ περὶ τούτου εἰσαῦθις.

κατέστη. Τῶν γὰρ Αἰγύπτου νῦν βασιλευόντων οὐκ ὀλίγη δύναμις ἐν "Ελλῆσι μισθοφόροις ὑπῆρχεν." Ελλῆνες καὶ τε ἀποικίαι καὶ ἐμπορικαὶ ἐπιμεξίαι ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐπροστατεύοντο· καὶ ἐνὶ λόγῳ οὕτω τὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Αἴγυπτῳ νῦν ηὔξηθη ὡστε καὶ γένος ἐρμηνέων παρ' Αἴγυπτίοις ἐδέησε καταστῆναι ἵνα ἔχοιεν Αἴγυπτοις τοῖς "Ελλῆσιν εὐχερέστερον ἐπιμίγνυσθαι, ως περ ἥδη ὁ Ἡρόδοτος μαρτυρεῖ τὸ τῶν Ἐρμηνέων γένος τοῖς ἄλλοις γένεσι τῶν Αἰγυπτίων συγκατατάσσων. Οὕτω πολυάριθμον τὸ γένος τοῦτο ἐγένετο. Ἐξ ἐκείνου μάλιστα τοῦ Χρόνου ἄνδρες ἀριστοὶ ἐν "Ελλῆσι φανέντες, εἰς Αἴγυπτον ἐρχόμενοι παντοίας μαθήσεις ἐκεῖθεν εἰς "Ελλήνας μετεδίδοσσαν, Θαλῆς ὁ Μιλήσιος καὶ Σόλων ὁ Ἀθηναῖος, Φερεκύδης τε ὁ Σύρος καὶ ὁ Πυθαγόρας, Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος καὶ Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος.

"Εοικε δὲ ώς οὐδ' ἢ ὑπὸ τοῦ Καμβύσου τῆς Αἴγυπτου κατάληψις ἐκώλυσε τοὺς "Ελλῆνας τῆς εἰς Αἴγυπτον πορείας, καίτοι ἐχθρικῶς Ἑλλήνων τε καὶ Περσῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον πρὸς ἀλλήλους διακειμένων· ἐν τούτῳ γὰρ τῷ χρόνῳ ἀφίκοντο εἰς Αἴγυπτον Ἐλλάνικος, Ἀναξαγόρας, Ἡρόδοτος, Οἰνοπίδης, Δημόκριτος ὁ Ἀθηναῖτης, δις πέντε ἔτη ἐν Αἴγυπτῳ λέγεται διατρίψας. (α) Τῶν δ' ὅστερον εἰς Αἴγυπτον ἐλθόντων ὄνομαστότατοι Πλάτων τε καὶ Εὔδοξος ὁ Κνίδιος.

(x) Λέγεται δ' δις ὁ Οστάνης ὁ Μῆδος, τῶν κατ' Αἴγυπτον ναῶν ἐπὶ Περσῶν τρόπον τινὰ δις Ἀρχιερεὺς ἐφορεύων, ἐτέλεσε τὸν Δημόκριτον τὰ παρ' Αἴγυπτίοις ἱερὰ ἐν τῷ ναῷ τῷ ἐν Μέμφιδι καὶ ἄμα τούτῳ Ἰουδαίαν τινὰ σοφὴν Μαρίαν καλουμένην καὶ τὸν Αἴγυπτον Παρμένην.